

(Фолксскрант, 13.04.2012)

АМСТЕРДАМ – Трансатлантска трговина робљем је током XVII и XVIII века холандској економији донела добит која је износила између 63 и 79 милиона гулдена. Прерачунато на данашњу вредност, то би износило око 700 милиона евра (толики је нпр. износ издвајања за културу коју држава даје у буџету за следећу годину).

Може изгледати да та добит и није тако велика за оних 609.000 робова из Африке које су Холанђани превезли преко Атлантског океана у Северну и Јужну Америку. Од тих 609.000 на одредиште је стигло 509.000 живих робова. Међутим, како кажу историчари Карван Фатах-Блек (Karwan Fatah-Black) са Универзитета у Лајдену и Матијас ван Росум (Matthias van Rossum) са Слободног универзитета Амстердама (Universiteit Leiden, Vrije Universiteit Amsterdam), ова добит износи знатно више него што се то до сада мислило. Резултати њиховог истраживања о економској вредности трансатлантске трговине робљем у периоду између 1595. и 1829. године биће крајем ове недеље објављени у часопису "Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis" (Часопис социјалне и економске историје) [\[1\]](#).

Већ деценијама питање о важности и вредности трговине робљем дели холандске историчаре на два табора: према једном, западњачки профит и висок животни стандард су утемељени и изграђени на плећима милиона афричких робова. Други табор, пак, признаје да је утицај трговине робовима на културу био снажан, али да је економска вредност проистекла из те трговине била безначајна.

Фатах-Блек и Ван Росум су прорачунали и бруто/нето марже те трговине – тј. добит, минус трошкове, као што је то, између осталог, било колико су коштали робови. Они кажу да плаћање није било у огледалцима и ђинђувама, него у оружју, каури-шкољкама [\[2\]](#), и – нарочито – у текстилним производима.

Каури шкољке (Cypraea moneta)

Фатах-Блек и Ван Росум су за своја истраживања користили и нове налазе о холандској илегалној трговини робљем.

Годишња бруто маржа из трансатлантске трговине робљем се колебала између 200 хиљада и 600 хиљада гулдена, али било је и изузетних година када је износила и изнад 1 милиона. У поређењу са целокупном тадашњом економијом, профит је био мали: тако је, нпр. око 1780, целокупна брутомаржа прекоокеанске трговине Холандије износила 300 милиона гулдена, док је те године маржа из трговине робљем изнела свега 600 хиљада – тј. 0,2% целокупне марже.

Међутим, Ван Росум подвлачи да се у овом истраживању радило искључиво о трансатлантској трговини робљем која је била „само један делић целокупног робовласничког система“. Добити из плантажа кафе и шећерне трске Западно-индијске компаније (*West Indische Compagnie*), нису, на пример, биле у њиховом истраживању узимане у обзир. Осим тога, трговина робљем је била великог значаја и за остале секторе економије – као што су морепловство и трговачка морнарица.

Насупрот Ван Росуму, историчар Пит Емер (*Piet Emmer*), најстарији живи истраживач питања холандске трговине робљем, каже да није под неким значајним утиском од тих новијих података, и да остаје на свом становишту да је трговина робљем представљала само ограничени, мали део целокупне холандске економије, као и да је она само безначајан фактор за данашњи високи холандски животни стандард.

Са холандског посрбио: **Василије Клефтакис**

[1] Транспорт робова из Африке је укинут у јуну 1814, али су унутар холандских колонијалних поседа робовласништво и трговина робљем продужени, уз постепено смањивање, све док тај систем није коначно укинут и сви робови ослобођени тек 1. јула 1863. године, дакле – 34 године дуже од истраженог периода. (Прим. В.К.)

[2] Каури шкољке (*Surraea moneta*) су лепе шкољкице из Индијског океана (2,5 цм), крем боје, које изгледају као да су направљене од порцелана. Коришћене су као новац на Малевидским острвима и Сри Ланки – што се временом проширило и до даљег острвља (Нова Гвинеја). Холандски трговци – власници Уједињене источноиндијске компаније [*Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC)*] – практично монополисти трговине са тим областима, те шкољке су извозили и у Амстердаму организовали лицитације за њихову продају – а купци (између осталих и трговци робљем) су их одатле превозили у Африку и употребљавали као новац за плаћање приликом куповине робља, тако да се та “валута” проширила и на Западну Африку, и холандску колонију Суринам у Јужној Америци, где се као новац користила до дубоко у XVIII веку. (Прим. В.К.)